

TEMAT DYREKTYWY: Komisja chce zapobiec kryzysom w sektorze bankowym poprzez wzmocnienie stabilności finansowej oraz zagwarantować, by w przyszłości podatnicy nie ponosili kosztów podobnych kryzysów.

STRONY ZAANGAŻOWANE: Banki i przedsiębiorstwa inwestycyjne, organy nadzoru i organy ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji, podatnicy.

ZA

- Stworzenie procedur naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji ma absolutnie kluczowe znaczenie.
- Plany naprawcze mogą pomóc w uniknięciu kolejnych kryzysów.
- Plany restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji mają charakter bezwzględnie obowiązujący, podobnie jak prawo organów do tego, by nakazywać instytucjom wdrożenie któregośkolwiek z szerokiej palety rozwiązań, służących osiągnięciu zdolności do skutecznej restrukturyzacji.

PRZECIWI

- Plany naprawcze oraz plany restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji nie powinny przewidywać korzystania z Europejskiego Mechanizmu Stabilizacji (ESM).
- Jeśli dana instytucja może upaść bez pomocy finansowej państwa, władze nie powinny mieć uprawnień do wskazywania zarządcy specjalnego lub do wskazywania środków zaradczych w trakcie tworzenia planu naprawczego.

TREŚĆ

Tytuł

Wniosek w sprawie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady, tworzącej ramy dla działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji przedsiębiorstw kredytowych i inwestycyjnych. Sygnatura COM(2012) 280 z 6 czerwca 2012 r.

Streszczenie

Część 1 niniejszej analizy dotyczy planów naprawczych, planów restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji oraz działań zapobiegających kryzysom. Część 2 opisuje instrumenty restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji oraz mechanizmy finansowania restrukturyzacji.

› Tło, cele i zakres

- Według Komisji, w trakcie kryzysu finansowego organom nadzoru zabrakło „odpowiednich narzędzi” i uprawnień do postępowania z instytucjami finansowymi zagrożonymi upadkiem (preambuła pkt. 1).
- Komisja proponuje przyjęcie na poziomie UE ram prawnych w sprawie działań naprawczych oraz procedur restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji banków i przedsiębiorstw inwestycyjnych. Celami dyrektywy są (Memorandum Wyjaśniające, s. 2)
 - zwalczanie kryzysów bankowych jeszcze przed ich wybuchem,
 - utrzymanie stabilności rynku finansowego,
 - zmniejszenie narażenia podatników na straty banków.
- Restrukturyzacja i uporządkowana likwidacja banków lub przedsiębiorstw inwestycyjnych stanowi alternatywę dla tradycyjnych procedur upadłościowych, przewidując ich „reorganizację” w celu (art. 2 (1)):
 - zapewnienia kontynuowania kluczowych funkcji instytucji;
 - przywrócenia rentowności całości lub części instytucji oraz
 - zagwarantowania stabilności finansowej.
- Dyrektywa dotyczy następujących „instytucji” (art. 1):
 - instytucji kredytowych, przedsiębiorstw inwestycyjnych i ich spółek zależnych,
 - oddziałów instytucji kredytowych i przedsiębiorstw inwestycyjnych, które mają swoją główną siedzibę poza UE,
 - instytucji finansowych, których spółki zależne są „wyłącznie lub głównie” instytucjami kredytowymi, przedsiębiorstwami inwestycyjnymi lub innymi instytucjami finansowymi („finansowymi spółkami holdingowymi”) oraz ich spółkami zależnymi.

› Wskazanie organów odpowiedzialnych za uporządkowaną likwidację

Każde państwo członkowskie wskaże jeden lub kilka organów odpowiedzialnych za proces restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji. Organami odpowiedzialnymi za restrukturyzację i uporządkowaną likwidację mogą być krajowe urzędy zajmujące się nadzorem bankowym, narodowy bank centralny, ministerstwo lub inny organ (art. 3 (1)-(3)).

› Planowanie naprawy

- Każda instytucja musi stworzyć plan naprawczy określający, jakie działania ma zamiar podjąć, by przywrócić stabilność finansową w przypadku „istotnego pogorszenia się” swej sytuacji finansowej (art. 5 (1)).
- Plan naprawczy nie powinien zakładać dostępu do pomocy ze strony państwa („wyjątkowego publicznego wsparcia finansowego”) lub jej wykorzystania. Dozwolone jest jednak skorzystanie z zabezpieczonych instrumentów banku centralnego jako uzupełniających źródeł pożyczek (art. 5 (2) i (3)).
- Plan naprawczy musi być poddany stress-testom. Ich przebieg określa Europejski Organ Nadzoru Bankowego (EBA), publikując odpowiednie normy techniczne (art. 5 (5) i (6)).
- Przeglądu planu naprawczego dokonuje krajowy organ nadzoru bankowego (dalej zwany „odpowiednim organem”) (art. 6 (1)).

Analiza z dnia 18 marca 2013 r.

- Jeśli odpowiedni organ uzna, że plan naprawczy jest niepełny, dana instytucja musi go poprawić w ciągu trzech miesięcy (art. 6 (3)). Jeśli po tym terminie odpowiedni organ wciąż będzie uważał, że plan jest niepełny, może wezwać daną instytucję do podjęcia następujących działań (art. 6 (4)):
 - dostosowania się do wyższych wymogów w zakresie kapitałów,
 - obniżenia profilu ryzyka,
 - wprowadzenia zmian w strategii przedsiębiorstwa.
- › **Planowanie restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji**
 - Organ ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji powinien, w porozumieniu z odpowiednim organem opracować plan restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji dla każdej instytucji. Plan powinien określać działania związane z restrukturyzacją i uporządkowaną likwidacją, które władze mogą podjąć, gdy dana instytucja będzie kwalifikować się do rozpoczęcia tego procesu (art. 9 (1)).
 - Plan powinien w szczególności określać (art. 9 (4)):
 - w jaki sposób oddzielić „funkcje krytyczne i główne linie biznesowe” od innych, pod względem prawnym i ekonomicznym;
 - w jaki sposób sfinansować różnego rodzaju rozwiązania w ramach restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji;
 - krytyczne współzależności.
 - Plan restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji nie powinien zakładać dostępu do pomocy państwa („nadzwyczajnego publicznego wsparcia finansowego”) lub jej uzyskania. Dozwolone jest natomiast korzystanie z funduszy przeznaczonych na restrukturyzację i uporządkowaną likwidację (art. 9 (2) i (3)).
- › **Inne przepisy dotyczące planów naprawczych oraz planów restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji**
 - Odpowiedni organ oraz organ ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji mogą dla niektórych instytucji przygotować uproszczone plany naprawcze oraz plany restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji. Zależy to od charakteru biznesu prowadzonego przez tę instytucję, jej wielkości oraz znaczenia dla systemu finansowego (art. 4 (1)).
 - Plany naprawcze oraz plany restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji powinny być corocznie aktualizowane.
 - Spółki matki oraz ich przedsiębiorstwa zależne („grupy”) powinny przedstawiać plany naprawcze zarówno dla grupy jako całości, jak i dla poszczególnych jej spółek. Organ ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji powinien przedstawić plany restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji zarówno dla grupy jako całości, jak i dla poszczególnych instytucji wchodzących w jej skład (art. 7, art. 11 (1)).
- › **Ocena możliwości przeprowadzenia skutecznej restrukturyzacji oraz jej konsekwencje**
 - Na podstawie planu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji organ odpowiedzialny za ten proces ocenia, do jakiego stopnia możliwe jest przeprowadzenie skutecznej restrukturyzacji danej instytucji. Instytucję uznaje się za zdolną do skutecznej restrukturyzacji, jeśli bez nadzwyczajnego publicznego wsparcia finansowego (art. 13 (1)):
 - jest „wykonalne i wiarygodne” zlikwidowanie tej instytucji w ramach normalnych procedur upadłościowych, lub
 - może być ona zrestrukturyzowana bez ryzyka wywołania „znaczących negatywnych konsekwencji” dla stabilności rynku finansowego.
 - Jeśli dana instytucja zostanie uznana za niezdolną do przeprowadzenia skutecznej restrukturyzacji, musi ona w ciągu czterech miesięcy zaproponować rozwiązania tego problemu, służące uzyskaniu tej zdolności (art. 14 (1) i (2)). Jeśli organ odpowiedzialny za uporządkowaną likwidację wciąż uznaje, że dana instytucja jest niezdolna do przeprowadzenia skutecznej restrukturyzacji, może zażądać od niej (art. 14 (3) i (4), aby:
 - opracowała umowy dotyczące świadczenia usług w ramach grupy lub ze stronami trzecimi, które zagwarantują wykonywanie krytycznych funkcji danej instytucji;
 - zbyła określone aktywa;
 - ograniczyła lub zaprzęstała określonych działań lub
 - zmieniła swą strukturę prawną lub operacyjną.
- › **Interwencja na wczesnym etapie**
 - W sytuacji, gdy dana instytucja nie spełnia wymogów w sprawie adekwatności kapitałowej lub istnieje niebezpieczeństwo zaistnienia takiej sytuacji, odpowiednie organy mogą zażądać od niej, by (art. 23):
 - zwiększyła rezerwy funduszy własnych;
 - wdrożyła uzgodnienia i środki zapisane w planie naprawczym,
 - zwołała zgromadzenie akcjonariuszy,
 - odwołała lub zmieniła członków zarządu lub dyrektorów zarządzających,
 - opracowała plany negocjacji dotyczących restrukturyzacji zadłużenia ze swoimi kredytodawcami.Władze mogą również nawiązać kontakt z potencjalnymi kupcami, by przygotować proces uporządkowanej likwidacji instytucji.
 - Europejski Organ Nadzoru Bankowego powinien opracować projekt wdrożenia norm technicznych dla wspomnianych wyżej narzędzi interwencji (art. 23 (2)).
 - Odpowiednie organy mogą wskazać zarządcę nadzwyczajnego, jeśli (art. 24 (1)):
 - wymienione wyżej rozwiązania okażą się niewystarczające, by spełnić wymagania dotyczące adekwatności kapitałowej,
 - sytuacja finansowa instytucji „znacząco” się pogorszy lub
 - instytucja dopuści się „poważnego” naruszenia prawa lub poważnych przewinień administracyjnych.
 - Zarządca nadzwyczajny powinien przejąć zarządzanie instytucją i wszystkie związane z tym uprawnienia. Prawo do zwoływania zgromadzenia akcjonariuszy zatrzyma jednak wyłącznie odpowiedni organ. Będzie on mógł również ograniczać działania zarządcy nadzwyczajnego (art. 24 (1), (2) oraz (4)).
 - Czas urzędowania zarządcy nadzwyczajnego powinien być ograniczony do dwóch lat, chociaż w wyjątkowych okolicznościach może zostać przedłużony. Zarządca nadzwyczajny ma „ustawowy obowiązek” podejmowania wszelkich działań niezbędnych w danej sytuacji finansowej instytucji. „W przypadku sporów” obowiązek ten jest nadrzędny wobec innych obowiązków zarządu (art. 24 (3) i (6)).
- › **Pomoc finansowa wewnątrz grupy (porozumienia grupowe)**
 - Instytucje działające w ramach grupy mogą zawierać wewnętrzne porozumienia, by świadczyć sobie pomoc finansową umożliwiającą uniknięcie restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji (porozumienie grupowe, art. 16 (1)). Porozumienie może dotyczyć udzielenia pożyczki, gwarancji lub udostępnienia aktywów do zabezpieczenia transakcji (art. 16 (2) (b)).
 - Państwa Członkowskie mogą zażądać, by wszelkie planowane porozumienia zostały zatwierdzone przez zgromadzenie akcjonariuszy każdego z podmiotów wchodzących w skład grupy, który ma wziąć udział w porozumieniu (art. 18 (1)).

Analiza z dnia 18 marca 2013 r.

- W momencie zawierania porozumienia żadna z zainteresowanych instytucji nie może naruszać jakichkolwiek wymogów kapitałowych lub płynnościowych lub być zagrożona niewypłacalnością (art. 16 (4)).
- Porozumienia grupowe wymagają zgody organu nadzorującego grupę („organ sprawujący nadzór skonsolidowany”) oraz odpowiednich organów dla każdego z podmiotów zależnych. Jeśli te organy nie są w stanie osiągnąć porozumienia w czasie czterech miesięcy, organ sprawujący nadzór skonsolidowany podejmuje decyzję samodzielnie.
- Uzyskanie zgody na porozumienie grupowe jest możliwe po spełnieniu następujących warunków (art. 19):
 - muszą istnieć realne perspektywy, że udzielenie wsparcia rozwiąże kłopoty finansowe instytucji otrzymującej pomoc;
 - stabilność finansowa całej grupy nie jest zagrożona, w szczególności płynność lub wypłacalność podmiotu udzielającego wsparcia nie jest narażona na ryzyko, spełnia on poza tym wymogi w zakresie kapitałów własnych.
 - porozumienie przewiduje wynagrodzenie za udzielenie wsparcia.
- Decyzja o udzieleniu wsparcia finansowego w danym przypadku musi być podjęta przez organ zarządzający instytucji udzielającej pomocy (art. 20). Odpowiedni organ odpowiedzialny za podmiot udzielający pomocy może „zakazać” przekazania wsparcia lub je ograniczyć. Organ sprawujący nadzór skonsolidowany lub odpowiednie organy odpowiedzialne za podmiot otrzymujący pomoc mogą zgłosić sprzeciw wobec decyzji o ograniczeniu lub zakazie udzielenia wsparcia finansowego i przekazać tę sprawę do mediacji w Europejskim Organie Nadzoru Bankowego (art. 21).

Stosunek Komisji do zasady pomocniczości

Zdaniem Komisji rozbieżne krajowe przepisy utrudniają skuteczne radzenie sobie z kryzysami o wymiarze transgranicznym. Zagrożają one stabilności finansowej i utrudniają likwidację grup podmiotów działających w skali międzynarodowej.

Tło polityczne

W 2009 r. kraje Grupy G20 wezwały do zmian w przepisach dotyczących likwidacji i upadłości. W 2010 r. Parlament Europejski przedstawił przygotowany z własnej inicjatywy raport zawierający zalecenia dotyczące zarządzania w sektorze bankowym w czasach kryzysu, a Komisja przedstawiła komunikat w tej sprawie [COM(2010) 579]. Również w 2010 r. Rada Ecofin opublikowała swoje analizy dotyczące postępowań naprawczych i likwidacyjnych w bankach. W 2011 r. grupa G20 zatwierdziła dokument przygotowany przez Radę Stabilności Finansowej (FSB), wskazujący główne elementy efektywnego systemu uporządkowanej likwidacji. Dyrektywa będąca przedmiotem niniejszej analizy, jest częścią prac nad stworzeniem unii bankowej, w ramach której pojawił się również wniosek o przeniesienie nadzoru bankowego do Europejskiego Organu Nadzoru Bankowego (COM(2012) 511 i 512) oraz pomysł reformy systemów gwarancji depozytów (COM(2012) 368). W 2013 r. Komisja zamierza przedstawić kolejne wnioski związane z tworzeniem Europejskiego urzędu ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji oraz Europejskiego funduszu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji.

Procedura prawna

6 czerwca 2012 r.
termin nieustalony

Przyjęcie przez Komisję Europejską
Przyjęcie przez Parlament Europejski i Radę, publikacja w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej

Podmioty mające wpływ na proces polityczny

Prowadząca Dyrekcja Generalna: Dyrekcja Generalna ds. Rynku Wewnętrznego
Komisje Parlamentu Europejskiego: Komisja ds. Gospodarczych i Monetarnych (prowadząca), sprawozdawca: Gunnar Hökmark (Grupa Europejskiej Partii Ludowej, Szwecja)
Sposób decyzji w Radzie UE: Większość kwalifikowana (zgoda większości Państw Członkowskich oraz co najmniej 255 z 345 głosów).

Szczegóły legislacyjne

Podstawa prawna: Art. 114 TFEU
Rodzaj kompetencji: Kompetencje dzielone (art. 4 (2) TFEU)
Procedura legislacyjna: Art. 294 TFEU (zwykła procedura legislacyjna)

OCENA

Ocena wpływu na gospodarkę

Brak wiarygodnych procedur naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji banków i przedsiębiorstw inwestycyjnych oznacza, że banki, szczególnie te uznawane za istotne dla systemu, są de facto chronione przed upadłością – w dodatku za pieniądze publiczne i podatników. Taka sytuacja grozi poważnymi problemami: organizacja, która nie musi obawiać się bankructwa będzie miała skłonność do większego ryzyka, ponieważ nie będzie musiała ponosić negatywnych konsekwencji swoich działań, np. w postaci strat. Wiarygodne procedury naprawcze oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji zapobiegają takim ryzykownym zachowaniom, wzmocnią znaczenie zasady odpowiedzialności i zagwarantują, że udziałowcy i kredytodawcy banków wezmą na siebie konsekwencje podjętego ryzyka. Stworzenie procedur naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej upadłości ma więc kluczowe znaczenie z punktu widzenia liberalnej gospodarki.

Wymóg tworzenia planów naprawczych jest słuszny: takie plany pomogą zarówno organom nadzoru, jak i samym instytucjom w identyfikacji ryzyk i zagrożeń już na wczesnym etapie, co umożliwi podjęcie odpowiednich kroków zaradczych. Można więc uznać je za odpowiedni instrument zapobiegania kryzysom. Objęcie wymogiem tworzenia planów wszystkich instytucji również jest właściwe – szczególnie jeśli wyjątki miałyby dotyczyć mniejszych instytucji. Plany naprawcze to dobre źródło informacji o niezabezpieczonych ryzykach systemowych, które mogą zaciąć się również w instytucjach o mniejszej skali.

Analiza z dnia 18 marca 2013 r.

Zdolność do przeprowadzenia skutecznej restrukturyzacji musi być uwiarygodniona. Plany restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji mają więc kluczowe znaczenie, podobnie jak upoważnienie organów do nakładania na poszczególne instytucje obowiązku wdrożenia któregośkolwiek z szerokiej palety instrumentów, służących osiągnięciu wspomnianej zdolności. Bez zastosowania tych rozwiązań niemożliwe będzie zlikwidowanie w czasie kryzysu jakiegokolwiek instytucji ani zaprowadzenie elementarnej dyscypliny. Zwykle czas na zlikwidowanie przedsiębiorstwa w odpowiedni sposób jest bardzo krótki. Likwidacja jest możliwa tylko wówczas, gdy – jeszcze przed kryzysem – dostępne są informacje na temat struktury instytucji, powiązań z innymi graczami na rynku, kredytodawców i struktury własnościowej, a także planów dotyczących tego, w jaki sposób poszczególne elementy instytucji mogą być zlikwidowane. Trzeba jednak pamiętać, że kryzysy bankowe są często niemożliwe do przewidzenia i nie przebiegają według znanych scenariuszy. Są granice tego, co można z wyprzedzeniem zaplanować na czas kryzysu. Z tego powodu nie ma gwarancji, że nawet „zdolna do restrukturyzacji” instytucja może być faktycznie zrestrukturyzowana bez pomocy ze źródeł publicznych.

Kluczowe znaczenie ma doprowadzenie do takiej sytuacji, w której plany naprawcze oraz plany restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji nie będą mogły przewidywać korzystania z pomocy publicznej. To sprawi, że wśród instytucji wzrośnie świadomość tego, że to one same są odpowiedzialne za ryzyka, które podejmują. We wspomnianych planach nie powinny być również uwzględniane fundusze pochodzące z Europejskiego Mechanizmu Stabilizacyjnego (ESM), który w przyszłości służyć będzie do bezpośredniego dokapitalizowywania banków. W tej kwestii Dyrektywa jest nie dość precyzyjna. Wykorzystywanie instrumentów banku centralnego w planach naprawczych również musi zostać opisane bardziej szczegółowo. Należy zapobiec sytuacji, w której Europejski Bank Centralny nie mógłby samodzielnie decydować o zakwalifikowaniu aktywów jako zabezpieczeń, ponieważ zostały już one uwzględnione w planach naprawczych.

Ponieważ – zgodnie z zapisami Dyrektywy – każda instytucja musi być zdolna do skutecznej restrukturyzacji bez uciekania się do pomocy publicznej, upoważnienie organów nadzoru do określania „działań zaradczych” przy opracowywaniu planu naprawczego oraz do wyznaczania zarządcy specjalnego, gdy instytucja np. nie spełni wymogów adekwatności kapitałowej („wczesna interwencja”) jest nieuzasadnionym naruszeniem swobody prowadzenia działalności gospodarczej. Wspomniane uprawnienia powinny być ograniczone tylko do ściśle określonych przypadków, w których – gdyby nie zostały podjęte – jedynym sposobem zapewnienia stabilności finansowej byłoby wykorzystanie pomocy publicznej.

Porozumienia grupowe mogą wzmocnić stabilność grup finansowych. Wymogi stawiane podmiotowi wchodzącemu w skład grupy, który udziela wsparcia innemu – takie jak obowiązek uzyskania zgody odpowiedniego organu – są właściwe. Jeśli instytucja udzielająca pomocy nie będzie miała odpowiedniego potencjału finansowego, sama może wpędzić się w kłopoty. Wewnątrzgrupowe wsparcie finansowe zwiększa również współzależności, co sprawia, że wszelkie działania restrukturyzacyjne stają się trudniejsze.

Ocena prawna

Kompetencje

Dyrektywę słusznie oparto na art. 114 TFEU (rynek wewnętrzny) – zróżnicowanie w poszczególnych państwach zasad postępowania z upadającymi bankami o znaczeniu systemowym może zagrozić funkcjonowaniu rynku wewnętrznego.

Pomocniczość

Nie budzi wątpliwości.

Proporcjonalność

Nie budzi wątpliwości.

Zgodność z prawem UE

Wskazywanie przez organy władzy zarządcy specjalnego oraz „działań zaradczych” w ramach planu naprawczego stanowi naruszenie swobody prowadzenia działalności gospodarczej (art. 16 Karty Praw Podstawowych w UE). Tego rodzaju działanie może być uzasadnione jedynie wówczas, gdy jest niezbędne do zapewnienia stabilności finansowej bez stwarzania obciążeń dla podatników.

WNIOSKI

Stworzenie procedur naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji ma kluczowe znaczenie. Plany naprawcze przyczynią się do zapobiegania kryzysom. Plany restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji mają charakter bezwzględnie obowiązujący, podobnie jak upoważnienie władz do nakładania na poszczególne instytucje obowiązku wdrożenia któregośkolwiek z szerokiej palety instrumentów służących osiągnięciu zdolności do skutecznej restrukturyzacji. Plany naprawcze oraz plany restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji nie mogą pozwalać na korzystanie ze środków ESM. Pomysł wprowadzania zarządcy specjalnego oraz dyktowania „środków zaradczych” w ramach planu naprawczego można zaakceptować tylko w przypadku instytucji, które nie mogą być zrestrukturyzowane bez pomocy państwa.

Centrum für Europäische Politik (Centrum Polityki Europejskiej, CEP) jest niemiecką organizacją pozarządową, która na bieżąco monitoruje i analizuje procesy legislacyjne prowadzone na poziomie Unii Europejskiej oraz dzieli się tą wiedzą z politykami, naukowcami, mediami i ogółem społeczeństwa.

Więcej informacji: www.cep.eu

Fundacja FOR jest organizacją pozarządową, która prowadzi działania sprzyjające rozwojowi instytucji demokratycznych oraz wzmocnieniu społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

Więcej informacji: www.for.org.pl